

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra germanistiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Interpretace českého tématu v románu Jáchymov rakouského spisovatele
Josefa Haslingera

Interpretation of the Czech theme in the novel Jáchymov by the Austrian
author Josef Haslinger

Kristina Sudová

Vedoucí práce: prof. PhDr. Milan Tvrdík, CSc.

Studijní program: Bakalářské studium

Studijní obor: Dějepis a Německý jazyk se zaměřením na vzdělávání

2020

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Interpretace českého tématu v románu Jáchymov rakouského spisovatele Josefa Haslingera potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Rokycanech dne 23. 7. 2020

Ráda bych poděkovala panu profesorovi Milanu Tvrdíkovi, který se stal vedoucím mé bakalářské práce v půlce akademického roku. Vždy ochotně a vstřícně se mnou konzultoval průběh práce a zodpovídal mé dotazy k dané problematice. Velice dobře se mi s ním spolupracovalo.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se na začátku zabývá pracovními tábory na Jáchymovsku, zejména táborem Barbora, a radioaktivními lázněmi, které jsou funkční dodnes. Dále se věnuje dvěma epochám poválečné rakouské literatury, do nichž dílo Josefa Haslingera, autora analyzovaného románu Jáchymov patří, období sociálně liberálního konsensu let 1966 až 1989 a období po pádu tzv. železné opony (1989 až současnost) a jejího vlivu na nejmodernější rakouskou literaturu posledních desetiletí. Samotnému autorovi, který román v roce 2011 napsal, je věnována následující kapitola.

Samostatná kapitola je věnována hlavní postavě – hokejovému brankáři Bohumilovi Modrému, který byl nespravedlivě zatčen a odsouzen k 15 letům vězení a tábora nucených prací.

Hlavním tématem je analýza románu Jáchymov, popis postav, děje a interpretace českých témat v této knize, tedy politických procesů po únorovém převratu v roce 1948, československému národnímu hokejovému mužstvu, brankáři Bohumilovi Modrému a oblasti Jáchymova s tábory nucených prací, kde museli političtí vězni těžít v dolech radioaktivní uran.

Práce čerpá především z románu Jáchymov a z literárních dějiny Wynfrida Kriegledera *Eine kurze Geschichte der Literatur in Österreich, Menschen-Bücher-Institutionen*. Poslední kapitola je věnována návštěvě Štoly č.1 a táborům Svornost a Rovnost na Jáchymovsku, které jsou přístupné veřejnosti po turistické trase Jáchymovské peklo. Štola č. 1 je přístupná s výkladem průvodce.

KLÍČOVÁ SLOVA

Jáchymov, politické procesy 50. let 20. století, pracovní tábory, československé národní hokejové mužstvo, brankář Bohumil Modrý

ABSTRACT

At the beginning, this bachelor's thesis deals with labor camps in the Jáchymov region, especially the camp Barbora, and radioactive baths, which are still functional today. It also deals with two epochs of post-war Austrian literature, which include the work of Josef Haslinger, author of the analyzed novel Jáchymov, the period of social liberal consensus from 1966 to 1989 and the period after the fall of the Iron Curtain (1989 to the present) and its influence on modern Austrian literature on the last few decades. The following chapter is devoted to the author himself, who wrote the novel in 2011. A separate chapter is devoted to the main character - hockey goalkeeper Bohumil Modrý, who was unjustly arrested and sentenced to 15 years in prison and a forced labor camp.

The main topic is the analysis of the novel Jáchymov, the description of the characters, the plot and interpretation of Czech topics in this book, ie the political processes after the February coup in 1948, the Czechoslovak national hockey team, goalkeeper Bohumil Modrý and the Jáchymov area with forced labor camps where political prisoners had to mine in radioactive uranium mines.

The work draws mainly from the novel Jáchymov and from the literary history of Wynfrid Kriegleder *Eine kurze Geschichte der Literatur in Österreich, Menschen-Bücher-Institutionen*. The last chapter is devoted to a visit to Stola No. 1 and the Svornost and Rovnost camps in the Jáchymov region, which are open to the public along the Jáchymov Hell route. Tunnel No. 1 is accessible with an explanation of the guide.

KEYWORDS

Jáchymov, political lawsuits of the 1950s, labour camps, Czechoslovak national ice-hockey team, goalkeeper Bohumil Modrý

Obsah

Úvod.....	7
1 Jáchymov.....	8
2 Kruté podmínky v jáchymovských táborech.....	11
2.1 Tábor Barbora.....	12
3 Jáchymov, radioaktivní lázně.....	14
4 Literární epochy.....	15
4.1 Éra sociálně liberálního konsensu: 1966 až 1989.....	15
4.2 V nové Evropě: 1989 do 2010.....	16
5 Autor.....	19
6 Postava Bohumila Modrého.....	23
7 Analýza knihy.....	27
7.1 Hlavní postavy.....	27
7.2 Děj.....	27
7.3 Postava nakladatele a české tanečnice v diskurzu paměti.....	37
8 Návštěva Jáchymova.....	38
8.1 Štola č.1.....	38
8.2 Mauthausenské schody.....	38
8.3 Tábor Svornost.....	39
8.4 Důl Svornost.....	39
8.5 Důl a tábory Rovnost.....	40
9 Závěr.....	41
10 Abschluss.....	43
11 Conslusion.....	46
12 Seznam použitých informačních zdrojů.....	48

12.1 Primární literatura.....	48
12.2 Sekundární literatura.....	48
13 Další zdroje.....	48
14 Seznam internetových zdrojů.....	50
15 Seznam použitých obrázků.....	52
16 Obrazová příloha.....	53

Úvod

Ve své bakalářské práci se budu zabývat románem *Jáchymov* od rakouského spisovatele Josefa Haslingera. Tuto knihu jsem bohužel do nynější doby neznala, doporučila mi ji paní Mag. phil. Christiane Poimer. Protože jako druhý obor na bakalářském studiu studuji dějepis, přišlo nám zvolené téma knihy velmi vhodné. V prvních několika kapitolách se budu věnovat oblasti Jáchymova, kde političtí vězni těžili v dolech uranovou rudu, nelidským podmínkám, které panovaly v komunistických koncentračních táborech, a v neposlední řadě lázním, které jsou funkční dodnes.

Samostatnou kapitolu bych ráda věnovala táboru Barbora, kde byl uvězněný Bohumil Modrý, hlavní hrdina románu *Jáchymov*. Bohumil Modrý byl hokejový brankář československého národního hokejového týmu. Neprávem byl zatčen, odsouzen na 15 let a deportován do různých vězení i do pracovních táborů na Jáchymovsku. Informace o něm jsou dostupné pouze na internetu, např. na webové stránce Síně slávy Českého hokeje nebo Lanškrounsko.cz.

V dalších kapitolách se zaměřím na krátký životopis autora knihy Josefa Haslingera a pojednám o posledních dvou epochách moderní rakouské literatury od roku 1966 do současnosti podle literárních dějin od Wynfrida Kriegledera. Dále provedu analýzu románu, popíšu hlavní postavy a děj.

Pokud to situace dovolí (omezení kvůli koronaviru), ráda bych navštívila v Jáchymově Štolu č.1 bývalého tábora Svornost¹ a tábor Barbora.

¹ Štolu č.1 navštívil v knize i nakladatel Anselm Findeisen - jedna z hlavních postav románu, HASLINGER, Josef. *Jáchymov*. Přeložil Libuše ČIŽMÁROVÁ. JOTA, [2012], s. 193.

1 Jáchymov

Politiciční vězni měli za úkol po komunistickém převratu v roce 1948 těžít v jáchymovských dolech uranovou rudu. Měli nasazením ruční práce nahradit nedostatečné, staré a zchátralé technické vybavení. Byli odsuzováni na mnoho let nucených prací, pro mnohé z nich to byl dokonce trest na doživotí.

V oblasti Jáchymova se nacházelo celkem osmnáct komunistických² koncentračních táborů, kterými od roku 1949 do jejich likvidace (v roce 1961 byl zrušen poslední tábor Rovnost³) prošlo přes 70 tisíc vězňů. Přezdívalo se jim MUKLOVÉ = Muži Určení K Likvidaci. Byli vystaveni nejen těžké práci v dolech, ale i bití, hladu a surovému zacházení.

Tyto tábory se nestavěly, ale zřizovaly. Když se rozbíhala těžba uranové rudy, vedení dolů využívalo znečištěné a zavšivené zajatecké tábory z doby po druhé světové válce. Nebyla tam pitná voda, kuchyně byly v nevyhovujícím stavu a nestačily velkému počtu vězňů. Do vězeňských baráků přšelo, v zimě byl na palandách, kterých byl nedostatek, navátý sníh. Ministerstvo spravedlnosti bylo informováno o hrozném stavu těchto zařízení, pro nápravu však nic neučinilo.

Dne 23. listopadu 1945 uzavřela československá vláda se Sovětským svazem, který tuto dohodu inicioval, na dvacet let smlouvu o těžbě uranové rudy v oblasti Jáchymovska. Uranová ruda byla v tehdejší době vojensko-strategickou surovinou určenou Moskvě - protože Jáchymovské naleziště bylo na konci druhé světové války jediným, které bylo známé na území kontrolované Sovětským svazem.

Podle dokumentu *Celodenní běh služby v Ústředním táboře ve Vykmánově* si lze alespoň z části vytvořit představu, jak žili politiciční vězni v těchto táborech. V blízkosti zmíněného tábora se nacházela nemocnice, kde pracovali lékaři – muklové, a sídlo Státní bezpečnosti. Tam probíhaly surové výslechy vězňů, kteří se podle dozorců či bachařů nějakým způsobem provinili.

² Na mapě uvedeno ale pouze deset koncentračních táborů, dostupné z muzea Královská mincovna Jáchymov, viz obrázková příloha.

³ Dostupné z <https://www.palfi.cz/clanky/tezba-uranu/narodni-podnik-jachymovske-doly.html> [online]. [cit. 2020-06-02].

V sousedství se nacházel další tábor *L*, přezdívaný *Elko*. Do tohoto tábora byli posíláni vězni, kteří byli určeni k likvidaci. Byla v něm totiž tzv. Věž smrti. Pokud vězni nebyli ubiti ve vyšetřovacích celách či ve vazbě, museli být zlikvidováni radioaktivním zářením, kterému byli vystaveni, když pracovali ve zmíněné věži. Pracovali tam v primitivních podmínkách, holýma rukama nakládali do bedýnek čistý smolinec (nejkvalitnější rudu). Tyto bedýnky byly posílány do Sovětského svazu. Mnohým z vězňů zbělely a znečitlivěly konečky prstů. Strana a vláda tam umisťovala především vězně, kteří byli z politického hlediska považováni za nepolepšitelné. Byli to především kněží, kteří měli být zlikvidováni, nebo mělo být jejich zdraví podlomeno natolik, aby rychle zemřeli. Lékařské prohlídky nejdříve neexistovaly, byly zavedeny až začátkem 60. let.

Komunistický režim rozděloval vězně do čtyř základních skupin. Hlavním kritériem byla délka trestu. V první skupině byli političtí vězni, kteří tvořili velkou část odsouzených tamějších lágrů a byli označováni jako nebezpeční zločinci s délkou trestu nad deset let. Počátkem roku 1952 začali pracovat s politickými vězni také odsouzení za kriminální činy.

Do druhé skupiny patřili političtí vězni, kteří byli odsouzeni k trestu do deseti let, ve třetí skupině byli kriminální zločinci, které režim alespoň trochu respektoval a v táborech je upřednostňoval. V poslední, tedy čtvrté skupině, byli kriminální zločinci s trestem do pěti let.⁴

Podzemní cely v bývalém klášteře na Mariánské byly jedním z nejhorších míst, kam mohl být politický vězeň umístěn. Byly to mučírny. Bylo běžné, že byl vězeň při výsleších až ubit k smrti. V záznamech však byla jako příčina smrti uveden pokus o útěk či zastřelení při útěku.

Toto mučení popsal dle vlastních zkušeností vězeň Ladislav Ondráček. Ten byl obviněn příslušníkem SNB, že si myje své gumové holínky na místě, které slouží k osobní hygieně. Vězeň Ondráček samozřejmě vše popřel. Při výslechu byl fackován, bit a kopán. Následně byl eskortován do již výše zmíněného kláštera. Tam byl pověšen na katr, země se dotýkal jen špičkami nohou. Následně byl opět

⁴ ŠEDIVÝ, Zdeněk F. *Uranový gulag: Jáchymovské peklo*. Brno: MOBA, c2003., s. 5–52.

vyslechnut, v cele pobýval několik týdnů. Výslechy a bití se vytrvale opakovalo. Po celou dobu byl jak bez jídla, tak i bez pití.

Po všem mučení nakonec podepsal prohlášení, že se pokoušel o útěk. Byl již psychicky i fyzicky vyčerpán. Byl převezen do korekce na Ústřední tábor, na ošetrovnu (kvůli protestní hladovce), následně do koncentračního tábora Svatopluk u Horního Slavkova. Po výsleších v Jáchymově, přesněji ve vile Dagmar, byl převezen do věznice na Pankráci. Tam byl odsouzen na 15 let pro velezradu a špionáž.

V lednu roku 1968 byl rehabilitován a poté zproštěn krajským soudem v Plzni obžaloby.⁵

Nejhrůznější informace o koncentračních táborech na Jáchymovsku, Slavkovsku a Příbramsku byly získávány od samotných vězňů, kteří přežili. Dle jejich výpovědí a svědectví mnoho let trpěli hladem, byli týráni, mučeni a živořili v tzv. nápravných zařízeních, která byla vybudována stranou a vládou. Ta chtěla po komunistickém puči zahájit vyhlazovací boj proti tzv. reakci.

Vězni popisují cestu v uzavřených autobusech, kdy na ně byly namířeny samopaly. Některé své přátele již nikdy neviděli, protože prostě zmizeli (zemřeli nebo byli ubiti). Museli být zbaveni svého sebevědomí, jakýkoliv kontakt s rodinou byl ve všech komunistických kriminálech a koncentračních táborech zakázán. Pokud chtěl vězeň napsat dopis, byl vydírán. Až na výjimky jsou tito již propuštění lidé stále myšlenkami v táborech a jsou duševně navždy poznamenáni.⁶

⁵ Tamtéž, s. 122-125.

⁶ Tamtéž, s. 191-192.

2 Kruté podmínky v jáchymovských táborech

V zimě mezi roky 1952 až 1953 pracovalo v jáchymovských dolech více jak patnáct tisíc vězňů. Jejich zdravotní stav a fyzická kondice byly na stejné úrovni jako u vězňů v nacistických koncentračních táborech. Chyběly tam jen plynové komory a spalovací pece. Vdechovali však radon, který pozvolna působil v nevětraných šachtách na zesláblý lidský organismus. Dále se jim zadíral do plic prach z odstřelené skály a způsoboval silikózu.

Po slabé epidemii tyfu a žloutenky na jaře 1953 propukla tuberkulóza. Nemocní vězni byli převáženi do věznic ve vnitrozemí.

Nejhorší jáchymovské koncentrační tábory byly ve výšce okolo tisíce m.n. Nacházely se na hřebenech Krušných hor a jmenovaly se Barbora, Nikolaj, Rovnost, Svornost, Eliáš I, Eliáš II.

Na celém Jáchymovsku ve výšce zmíněném období panoval obrovský hlad. Vězni byli velmi vysílení, nezvládali již ani chůzi. Pokud nesplnili v dolech normu, museli pokračovat v práci dalších osm hodin bez jídla i pití.

Každý „příbylec“ (= nově příchozí) obdržel jedny kožené boty, které byly většinou hodně opotřebované a děravé, dále dvoje onuce z umělé tkaniny, jedny spodky, jednu košili, vestu bez rukávů, vestu s rukávy, čepici a jedny kalhoty. Kalhoty byly většinou buď malé nebo velké či s jednou zkrácenou nohavicí.

Velmi dlouho trvalo, než byl vězeň zařazen do práce. Po tuto dobu neaktivity dostával menší dávky jídla než ostatní. Hygienické podmínky byly v katastrofálním stavu. Dřevěné latríny se nacházely uprostřed tábora, teplá voda tekla jen chvilku, a to po rozdávání jídla, aby bylo možné umýt šálky. Umývárny vězňů byly na otevřeném prostranství, chráněné jen před deštěm a sněhem. Během zimy, která trvala od října do dubna, zamrzla voda v potrubí, netekla ani v šatnách. Pokud se chtěl vězeň umýt, musel rozpustit sníh a ohřát vodu na kamnech. Umyvadla si museli vězni vyrobit sami, uhlí na kamna se nedostávalo – vězni si museli přinést dříví ze šachty nebo jiných pracovišť.

Na dění v táboře dohlíželi bachaři a samospráva, vytvořená podle vzoru nacistických koncentračních táborů. V čele této samosprávy byl starší tábora, který byl jmenován

náčelníkem. Zpočátku se jednalo o bývalé kriminální zločince nebo pomocníky gestapa, kteří byli odsouzeni za zločiny proti lidskosti.⁷

2.1 Tábor Barbora⁸

Tento tábor byl zřízen v létě 1951 za účelem pozvolné likvidace politických vězňů. Do té doby, od roku 1949, sloužil jako tábor nucených prací (TNP). Tento tábor, který se nejvíce podobal sovětským gulagům, byl sice určen pro vězně s tresty do deseti roků, ale postupně se změnil na místo hrůzy. Především během zimních měsíců vězni bojovali o přežití.

Tábor ležel na svahu jednoho z hřebenů Krušných hor, byl ohraničen dvojitým koridorem z ostnatého drátu a střežilo ho šest strážných věží. Původně měl čtyři baráky, ve kterých pobývalo 250 až 450 vězňů. V prvním domě bylo velitelství, kancelář pošty, táborová ošetrovna, několik ubytovacích místností. V dalších pak kuchyně a umývárna, kulturní místnost a korekce. Korekce byla bez vytápění s malým oknem u stropu. Na stěnách byly připevněny konzole, vězeň dostal jedno až tři prkna, v noci je položil na úchyty a spal na nich. Doba pobytu v této hladomorně byla nejprve neomezená a závisela na výroku náčelníka tábora nebo strážmistra Kulhánka. Strava se do třetího dne skládala z poloviční dávky běžného jídla, další dva dny vězeň dostával jen černou kávu a 30 dkg chleba.

Záchody ani umývárny na barácích nebyly, nad prvním barákem se nacházelo nástupiště, na které bylo možné se dívat z oken velitelství. Branou ve spodní části tábora se procházelo přímo k šachtě Barbora.

Práce vězně mohla být trojího druhu. Z překopu, ze sledné nebo z čelby pomocných chodeb. Na překopu se razila chodba pro dvě koleje. Tato chodba přetínala všechny rudé žíly a byla ražena rovně. Sledné chodby sledovaly žíly kolmo na překopy. Dále se pracovalo na čelbě a na chodbách, kde se měl získávat smolinec.

⁷ ŠEDIVÝ, František. *Legie živých, aneb, Jáchymovské peklo*. Praha: Eva - Milan Nevole, 2003, s. 7-14.

⁸ Zde byl vězněn Bohumil Modrý dostupné z https://www.ustrcr.cz/wp-content/uploads/2016/04/PD_3_16_s03-16.pdf [online]. [cit. 2020-05-11], s.12.

Pojmenován podle svaté Barbory – patronky horníků, dostupné z HASLINGER, Josef. *Jáchymov*. Přeložila Libuše ČIŽMÁROVÁ. JOTA, [2012], s. 195.

Další možností byla důlní doprava, při které bylo mnoho vězňů vážně zraněno. Pracovalo se také venku na haldách v horských bouřích, teplota byla často nižší než minus dvacet stupňů Celsia.

V zimě mezi lety 1952 až 1953 klesala teplota pod minus třicet stupňů. Kulháněk, který stál za oknem velitelství, nechal stát vězně při večerním nástupu dvě hodiny venku. Většinou omrzly uši i nosy.

Marodka sice existovala, ale neměla lékaře. Pouze „lapiducha“ a zubního chirurga. Až později se tam vystříдалo několik lékařů.

Kulturní život prakticky neexistoval. V knihovně bylo možné si zapůjčit jen pár titulů komunistické literatury a svazky klasiků marxismu-leninismu. Když spala noční směna, vyhrávaly bez přestání dvě gramofonové desky.

Velkou duchovní oporou vězňům byl opat tepelského kláštera Heřman Tyl. Bóža Modrý, bývalý hokejový brankář, dodával svým noblesním a sebevědomým vystupováním sílu svým spoluvězňům.

Tábor byl likvidován dne 30. března roku 1957. Jako první padla korekce, postupně ostatní baráky. Dnes se tam nachází rekreační středisko s hotelem.⁹

⁹ ŠEDIVÝ, František. *Legie živých, aneb, Jáchymovské peklo*. Praha: Eva - Milan Nevole, 2003, s. 80-85.

3 Jáchymov, radioaktivní lázně

Tyto lázně se proslavily po celém světě díky svým léčebným pramenům, které vyvěrají z podzemí bohatého na nerosty. V šachtě Svornost narazili 12. března 1864 horníci na velmi vydatný pramen, který se nacházel v hloubce 500 metrů. Tento pramen rychle zatopil část dolu. Jeho léčebné vlastnosti byly pozorovány dokonce ještě před objevením radioaktivity manžely Curieovými.

Již v roce 1898 byla poprvé popsána radioaktivita. O sedm let později zjistili vídeňští fyzikové Mache a Meyer, že důlní vody na patře Daniel dolu zvaného Svornost mají vysokou radioaktivitu.

Už koncem 19. století byly v provozu jáchymovské lázně, prozatím provizorní, které byly umístěny v domě pekaře Kühna. Úřední souhlas k otevření těchto lázní byl vydán v roce 1906. Okresní lékař dr. Leopold Gottlieb upravil dvě kabiny, aby se mohly správně využívat.

Moderní léčebné metody, které se používají i nyní v jáchymovských lázních, velmi přispívají ke zlepšení zdravotního stavu lidí postižených nemocemi pohybového ústrojí, nervovými chorobami, poruchami látkové výměny. Mezi tyto metody patří např. koupele v termální vodě s vysokým obsahem radonu - tzv. Curie-alfatherapie, radium terapie, individuální a kolektivní léčebný tělocvik či masáže.

Pacienti mohou využít třítýdenní nebo čtyřtýdenní pobyty, ročně se na nich vystřídá okolo 12 tisíc lidí. O jejich léčebný pobyt se stará 470 stálých pracovníků - lékaři, rehabilitační pracovnice, personál ubytoven a jídelen.

Lázně dříve navštívili např. J. W. Goethe, Rudolf Friml, Otto Hahn, Alois Jirásek, Oskar Nedbal, Richard Strauss, F. X. Šalda, Fjodor Šaljapin, Max Švabinský, Václav Talich nebo Vladimír Vančura.

V roce 1925 se do lázní podívala Marie Curie-Sklodovská, po 2. světové válce komunistický politik Klement Gottwald, který byl v té době předsedou vlády, profesor Běhounek nebo kosmonaut Jurij Gagarin.¹⁰

¹⁰ DVOŘÁK, Alois. *Jáchymov: průvodce po lázních a okolí*. Praha: Olympia, 1979. Průvodce Olympia., s. 8-9.

4 Literární epochy

Pro snazší pochopení tvůrčího procesu Josefa Haslingera od sociálně-kritických textů ze 70. let 20. století, jimiž se v německé jazykové oblasti proslavil, až po postmoderní románové opusy ze závěru století a pojednávány román Jáchymov z roku 2011, uvádím krátký průřez vývojem moderní rakouské literatury posledního půlstoletí.

4.1 Éra sociálně liberálního konsensu: 1966 až 1989

Uprostřed 60. let skončila raná fáze 2. republiky. I mimo Rakousko, v Evropě a ve světě znamenala 60. léta přelom – v roce 1945 bylo etablované poválečné uspořádání ukončeno. Klíčovým slovem se stal rok 1968, rok studentských protestů, které v Rakousku nesehrály velkou roli, ale alespoň minimálně ovlivnily následnou kulturní revoluci.

Vlna modernizace zasáhla celou zemi. Týkalo se to i katolické církve, která se po 2. vatikánském koncilu (1962-1965) i ve své vnější formě přizpůsobila současnosti, ale přesto ztratila na vlivu. Týkalo se to poměru pohlaví: diskriminace žen pomalu, ale trvale ustupovala, nová sexuální morálka slibovala rovnoprávnost pohlaví. Týkalo se to ekonomického vývoje, který směřoval ke konzumní společnosti. Ta našla vyjádření v mnoha oblastech dominující tzv. Kultury revoltující mládeže. V politickém ohledu nastoupil proces modernizace výhradní vládou konzervativního spolkového kancléře Josefa Klause: ztělesněn ale byl v první řadě sociálně demokratickým spolkovým kancléřem Brunem Kreiskym, který vládl absolutní většinou v letech 1970-1983. Toto období sociálně liberálního konsensu skončilo v pozdních 80. letech.

Kromě PEN-Klubu, který postupně ztrácel na významu, ačkoliv György Sebestyén (prezident v letech 1988-1990) chtěl založit GAV¹¹, který v 70. letech platil v Rakousku jako reprezentativní spolek spisovatelů, existovaly i další skupiny autorů a autorek, které z části převzaly podle stavu místní politické funkce.

V roce 1971 byl na základě iniciativy autorů střední generace Hilde Spiel a Milo Dora založen Zájmový spolek rakouských autorů, který se měl rozvinout ve

¹¹ Grazer Autorinnen Autorenversammlung = Grazerský spolek autorek a autorů, dostupné z https://de.wikipedia.org/wiki/Grazer_Autorinnen_Autorenversammlung [online]. [cit. 2020-07-11].

spisovatelskou odborovou organizaci. V březnu 1981 se ve Vídni uskutečnil první rakouský kongres spisovatelů. Kromě toho existovaly ještě i regionálně fungující spolky jako je dolnorakouské literární sdružení Podium, které založili v roce 1971 Wilhelm Szabo, Alois Vogel a Ilse Tielsch. Sdružení vydávalo i stejnojmenný literární časopis.

Od konce 60. let se stále více autorů definovalo jako výhradně političtí autoři. Všeobecná kritika společnosti, především kritika Rakouska a nárok prezentovat ji čtenářům, vedly k distanci od avantgardní literatury kritizující jazyk, která zčásti ustoupila realistickému způsobu vyprávění. Symptomatické bylo založení časopisu pro užité texty a obrázky Wespennest Peterem Henischem a Helmutem Zenkerem, vedeného později Josefem Haslingerem a Franzem Schuhem. To, že Vídeň nebyla již nadále středem rakouského literárního světa, lze vidět kromě časopisů Manuskripte a Podium i na dalších literárních časopisech ze spolkových zemí.¹²

Rakouské drama uprostřed 60. let ovládali dva autoři, kteří literárnímu světu dominovali jako dva protipóly a často jej skandalizovali: Peter Handke a Thomas Bernhard.¹³

Co se týče esejistiky a nefiktivní prózy, je třeba vyjmenovat dva autory starší generace, kteří našli širší okruh čtenářů až v 60. letech. Tito autoři byli Günter Stern (vlastním jménem Günter Anders) a Jean Amery (vlastním jménem Hans Mayer).¹⁴

4.2 V nové Evropě: 1989 do 2010

V roce 1989 započala pádem Železné opony nová epocha historie Evropy. Pro Rakouskou republiku, která do té doby byla neutrálním nárazníkem mezi dvěma státy NATO a dvěma státy Varšavské smlouvy, se zahraničně politická situace zásadně změnila.

Evropa se hlavně v rámci Evropské unie sjednocovala, Rakousko vstoupilo do Evropské unie v roce 1995. V roce 1999 se zavedla společná evropská měna euro. Od roku 2002 bylo euro používáno v běžném režimu.

¹² KRIEGLEDER, Wynfrid. *Eine kurze Geschichte der Literatur in Österreich: Menschen, Bücher, Institutionen*. Wien: Praesens, 2011., 482-488.

¹³ Tamtéž, s. 492.

¹⁴ Tamtéž, s. 509.

Krvavý rozpad Jugoslávie v niekoľkých válkách se Rakouska týkal především přílivem utečenců. Otevření hranic na sever a na východ přitáhlo také silnou vlnu přistěhovalců.

Literární a kulturní kritika nehrály v médiích žádnou významnou roli. Literární zájmové kroužky jako PEN a GAV existují nadále, avšak jejich význam se postupně snižuje.

V roce 1997 založili Gustav Ernst a Karin Fleischanderl literární časopis *kolik*. Následně nabídl tento časopis fórum více než dvěma stům především rakouským autorům. Za uvedení stojí založení básnické školy podle vzoru Jack Kerouac School of Disembodied Poetics v Boulderu v roce 1991/1992 ve Vídni. Iniciátorem byl básník Christian Ide Hintze.

Mnoho rakouských spisovatelů se po ustavení vlády kancléře Schüssela zabývalo politickými komentáři. Mýtus apolitické rakouské literatury, který byl sporný i pro 60. a 70. léta, se nyní definitivně ukázal jako nesprávný. Josef Haslinger zveřejnil 1987 svůj „esej o Rakousku“ *Politika pocitů*, ve kterém se vypořádá s kulturou vzpomínek a zapomnění.¹⁵

V literatuře vyprávění došlo na přelomu minulého století k rehabilitaci vypravěčství. Tato literatura reflektovala vždy podmínky vypravěče a konstruktivní charakter vypravěčství, používala vždy produktivně nové postupy. I literární kritikou po dlouhou dobu opovrhovaní autoři bestsellerů, jako Johannes Mario Simmel, byli formálně mnohem inovativnější než někteří držitelé grálů literární činnosti.

Typickým zástupcem nové literatury vyprávění je Josef Haslinger, který se po několika pobytech v USA angažoval v Rakousku jako esejista a politický aktivista. Jeho raná tvorba, např. sbírka povídek *Der Konviktskaktus und andere Erzählungen* (1980) nebo novela *Der Tod des Kleinhäuslers Ignaz Hajek*, spadá do sociálně kriticko-realistické tradice.¹⁶

Od 90. let 20. století dochází k boomu kriminální literatury, tradiční žánry mohly posloužit různým účelům. Tato literatura dávala příležitost realistické sociální kritice stejně jako i psychologickým průzkumům, vedle parodických a ironizujících variant

¹⁵ Tamtéž, s. 539-541.

¹⁶ Tamtéž, s. 549-550.

nacházíme i texty zahrávající si s jazykem. Nejúspěšnějším zástupcem této linie byl Wolf Haas.¹⁷

Na přelomu tisíciletí se objevila mladá generace autorů, která se často inspirovala anglo-americkou literaturou, proto neakceptovala tradiční rakouskou averzi proti vyprávění. Příležitostně se tito mladí spisovatelé snažili získat své místo na literárním výsluní útoky na avantgardu, která obsadila mocenské pozice a v jejích očích byla již dávno za zenitem. Polemika, která byla po dlouhou dobu znakem rakouské literatury, však přetrvávala nadále. Jedním z nejúspěšnějších autorů této generace je Daniel Kehlmann, syn režiséra Michaela Kehlmana.¹⁸

¹⁷ Tamtéž, s. 563.

¹⁸ Tamtéž, s. 566.

5 Autor

Josef Haslinger je rakouský spisovatel, narodil se 5. července roku 1955 ve Zwettlu v severním Rakousku, ve spolkové republice Dolní Rakousy. Je synem statkáře Rudolfa Haslingera a jeho manželky Angeliky. Nejprve navštěvoval řádovou školu cisterciáckého kláštera ve Zwettlu, od roku 1969 gymnázium v Hornu, kde v roce 1973 složil úspěšně maturitu.

Přestože se měl stát farářem, začal studovat filosofii, divadelní vědy a germanistiku na univerzitě ve Vídni, kde v roce 1980 získal titul Doktor filosofie. Mezi lety 1977 až 1992 vydával společně s Gustavem Ernstem literární časopis *Wespennest*.

Vystřídal řadu povolání. V roce 1983/1984 vedl výuku na Vyšší integrované škole v Kastelu, v letech 1986 až 1989 působil jako generální tajemník literární skupiny *Grazer Autorenversammlung*, 1986 až 1994 byl spoluorganizátorem Vídeňských přednášek o literatuře. V roce 1992 spoluzaložil protirasistickou platformu *SOS Mitmensch*, o tři roky později se stal docentem na německé univerzitě v Kasselu.¹⁹

V roce 1995 se po návratu z americké Iowy stal profesorem literární estetiky v Německém literárním institutu J. R. Bechera v Lipsku, kde působí dodnes. Z *Writer's workshopu* měl novou zkušenost s americkým způsobem výuky tvůrčího psaní. Vedení institutu se pokoušelo již v té době tento systém zavést. Základní rozdíl byl v tom, že studium na amerických institutech odlišuje žánry, studenti se tam hlásí na různé obory, kde se studují různé druhy žánrů. Naproti tomu v Lipsku se studoval pouze jeden obor, který všechny tyto žánry sdružoval. Haslinger se snažil o to, aby studenti a vyučující měli mezi sebou velmi úzký vztah. Semináře měly být formou dílny. Chtěl brát své studenty jako mladé kolegy, kteří se věnují psaní a prodělávají stejný tvůrčí vývoj jako kdysi on. Jeho knihy nejsou překvapivě nikdy tématem výuky.

V květnu 2013 se stal prezidentem německého PEN - Klubu i přesto, že je Rakušan. Funkce v klubu se totiž neřídí státním občanstvím, ale členstvím. V Rakousku by PEN - Klub vést nemohl, jelikož byl členem *Grazer Autorenversammlung* –

¹⁹ Dostupné z [Http://agso.uni-graz.at/marienthal/biografien/haslinger_josef.htm](http://agso.uni-graz.at/marienthal/biografien/haslinger_josef.htm) [online]. [cit. 2020-03-07].

Štýrskohradeckého sdružení autorů (GAV). Tato organizace totiž vznikla jako protipól konzervativnímu rakouskému PENu.

Na psaní knih příliš času nemá, musí si vždy vyhradit delší časové období (např. požádá o jeden semestr volna).

Je také členem poroty soutěže Alfa, která je určená mladým autorům, kteří vydali maximálně tři knihy.²⁰

Jeho manželkou je Edith Stangl, se kterou má dvojčata Eliase a Sophii. Ta se narodila v roce 1986. Žije střídavě v Lipsku a ve Vídni.²¹

Mezi jeho vydané knihy patří romány *Opernball*, *Das Waterspiel*, *Phi Phi Island*, povídka *Zugvögel* a obrázková kniha *Child in Time*.²²

Román *Opernball* byl vydán v roce 1995. Hlavními tématy jsou pravicový radikalismus, média a zvládnutí minulosti zachycené metodikou prolínání fakticity a fikcionality, která skládá skutečnost jako mozaiku, a tím sugeruje pohled na celek i na důležitá prostředí (fašizující policii, senzacechtivá média, čestné židovské emigranty a vulgární neonacisty).

Román vypráví o atentátu na návštěvníky tradičního vídeňského plesu a klade si otázku, kterou recenzenti přehlíželi - otázku pravicového radikalismu, který se neobrací proti společenským vyděděncům, nýbrž proti občanskému světu tzv. *High Society*, který v době, kdy venku řádí války a hladomory, slaví a baví se.²³

Atentát na návštěvníky byl proveden pravicovými teroristy pomocí plynu, vpuštěnému do klimatizace. Z pohledu truchlícího otce popisuje vypravěč úvodní příběh hromadné vraždy podle záznamů na magnetické pásce. Hlavní linii děje tvoří

²⁰ Dostupné z [Http://www.iliteratura.cz/Clanek/32199/haslinger-josef](http://www.iliteratura.cz/Clanek/32199/haslinger-josef) [online]. [cit. 2020-05-05].

²¹ Dostupné z [Http://agso.uni-graz.at/marienthal/biografien/haslinger_josef.htm](http://agso.uni-graz.at/marienthal/biografien/haslinger_josef.htm) [online]. [cit. 2020-03-07].

²² Dostupné z [Https://www.google.com/search?source=hp&ei=F62xXqGEGl2yUt69u_gE&q=bücher+von+Josef+Haslinger&oq=bücher+von+Josef+Haslinger&gs_lcp=CgZwc3ktYWlQAzIECAAQEzoCCAA6BQgAEIMBOgQIABAKOgYIABAWEB46CAgAEBYQHhATogoIABAWEAoQHhATUIUMWJs9YPA-aABwAHgAgAFyiAG9EJIBBDlyLjSYAQCGAQGqAQdnd3Mtd2l6&sclient=psy-ab&ved=0ahUKEwjh66j7qZ3pAhUNmRQKHd7eDk8Q4dUDCAc&uact=5](https://www.google.com/search?source=hp&ei=F62xXqGEGl2yUt69u_gE&q=bücher+von+Josef+Haslinger&oq=bücher+von+Josef+Haslinger&gs_lcp=CgZwc3ktYWlQAzIECAAQEzoCCAA6BQgAEIMBOgQIABAKOgYIABAWEB46CAgAEBYQHhATogoIABAWEAoQHhATUIUMWJs9YPA-aABwAHgAgAFyiAG9EJIBBDlyLjSYAQCGAQGqAQdnd3Mtd2l6&sclient=psy-ab&ved=0ahUKEwjh66j7qZ3pAhUNmRQKHd7eDk8Q4dUDCAc&uact=5) [online]. [cit. 2020-05-05].

²³ Dostupné z přednášky pana profesora Milana Tvrdíka.

výpověď přeživšího teroristy, který učinil přiznání investigativnímu novináři Kurtu Fraserovi.²⁴

Tady se ukazuje Haslingerovo přesvědčení a jeho dlouholeté spisovatelské krédo: spojit a zdůraznit sociálně a politicky aktuální témata jako základ současného světového dění.²⁵

V románu z roku 2000 *Das Vaterspiel* tematizuje Haslinger rakouskou poválečnou historii prizmatem důsledků holokaustu a jeho vlivu na poválečné generace. Vypravěč v Ich-formě Rupert Kramer, člověk bez cíle a pevného postoje, syn sociálně demokratického ministra, je požádán svojí expřítelkyní Mimi žijící v New Yorku, aby před justicí zapřel jejího prastrýce, válečného zločince na útěku.²⁶

Jeho jedinou česky vydanou knihou je román *Jáchymov* z roku 2011. K jejímu tématu se dostal náhodou. V roce 1988 byla v divadle *Kulisse* ve Vídni uvedena jeho politická revue *Velký pátek, 1. května (Karfreitag 1. Mai)*. V představení hrála Blanka Modrá, česká herečka a tanečnice, která žila ve Vídni. Díky tomuto představení se seznámili, herečka mu vyprávěla o životě a osudu svého otce. Zůstali v kontaktu, paní Modrá si přála, aby Haslinger o jejím otci něco napsal, protože si jeho knih velmi vážila.

Haslingerovi se téma nejdříve nezamlouvalo, jelikož mu bylo ve všech aspektech velmi vzdálené: příběh z cizí země, v cizím jazyce, z odlišných historických souvislostí, z doby komunismu a ze sportu (hokej). Díky profesuře v Lipsku však často jezdil autem po trase Vídeň – Lipsko a projížděl Českou republikou, rozhodl se proto navštívit pár míst v republice a zavítal i do Jáchymova. Tam si prohlédl muzeum, kde byla jedna z expozicí věnovaná pracovnímu táboru. Znovu se spojil s Blankou Modrou, která mu vyprávěla o své rodině, začal číst publikace o stalinismu, komunismu a českém hokeji, znovu navštívil Jáchymov a vyhledal osoby,

²⁴ FUCHS, Gerhard: Kolportage und Unterhaltung in Romanen von Lilian Faschinger, Josef Haslinger und Gerhard Roth. In: ASPETSBERGER, Friedbert / HÖFLER, Günther A. (eds.): *Banal und Erhaben. Es ist (nicht) alles eins*. Innsbruck-Wien: Studienverlag, 1997, s.162.

²⁵ Dostupné z přednášky pana profesora Milana Tvrdíka.

²⁶ KRIEGLEDER, Wynfrid. *Eine kurze Geschichte der Literatur in Österreich: Menschen, Bücher, Institutionen*. Wien: Praesens, 2011., s. 550.

které o tomto tématu mohly něco vědět. Dokonce začal i hrát hokej, při hře sledoval především brankáře, jeho činnost a chování. Teprve potom začal knihu psát.²⁷

²⁷ Dostupné z [Http://www.iliteratura.cz/Clanek/32199/haslinger-josef](http://www.iliteratura.cz/Clanek/32199/haslinger-josef) [online]. [cit. 2020-05-05].

6 Postava Bohumila Modrého

Bohumil Modrý, přezdívaný Bóža, se narodil 24. září 1916 v Praze a zemřel 21. července 1963 také v Praze. Jeho otec byl řidičem tramvaje, matka připravovala taneční vystoupení lanškrounského Sokola. Tehdy bydlívali u Faltových v Mánesově ulici.²⁸

V Sokole se věnoval gymnastice a atletice. V národní házené patřil již jako dorostenec k nejlepším útočníkům. S kamarádem Vildou Šťovíkem v zimě hráli hokej na rybníku v Kamenici. Když Vilda viděl, jak skvěle Bohumil v brance chytá, přivedl ho na trénink na Štvanici. Po roce a půl společně vkročili do ligy, reprezentace a na světový šampionát. O 10 let později se stali jeho mistry.

V roce 1936 ukončil gólman národního mužstva Jan Peka kariéru. Bohumil, brankář z juniorky pražského klubu LTC, se stal jeho nástupcem. Byl inteligentní, důsledný a hloubavý, v každém zápase vynikal svým obrovským talentem.

Zároveň studoval stavební fakultu ČVUT, reprezentační jedničkou se stal na mistrovství světa v roce 1937. Po dobu mezinárodní izolace za nacistické okupace psal pro Foglarův časopis Mladý hlasatel Školu hokejového brankáře, další rok přibyla Vyšší škola hokejového brankáře²⁹. V teorii se zabýval zužováním a vykrýváním střeleckých úhlů. Jeho celkem patnáct článků se stalo biblí všech začínajících strážců branky.³⁰

Jako první v historii vybojovalo hokejové mužstvo v roce 1947 v Praze titul mistra světa pro Československo. V roce 1948 skončilo mužstvo na druhém místě na olympiádě ve Svatém Mořici, kde Kanaďané Modrému nabídli angažmá. Více než NHL ho však zajímalo uplatnění mezi amatéry, které bylo spojeno s profesní stáží. Tehdejší totalitní ministr Václav Kopecký mu uvolnění sice slíbil, ale jen za předpokladu, že přispěje k dalšímu zisku světového prvenství. V hlavním městě Švédska Stockholmu vybojovali hokejisté podruhé titul mistra světa. Zapsali se tak

²⁸ Dostupné z <https://www.lanskrounsko.cz/cz/osobnosti/140-ing-boa-modry-1916-1963> [online]. [cit. 2020-05-05].

²⁹ Dostupné z <http://www.iklubovna.cz/clanky/zajimavosti/legendarni-brankar-boza-modry-by-se-dozil-100-let-3114> [online]. [cit. 2020-06-02].

³⁰ Dostupné z <http://www.sinslavycslh.cz/bohumil-modry.html> [online]. [cit. 2020-05-05].

výrazně do dějin evropského sportu. Ministr však slib nedodržel, Modrý se ještě více upnul ke svému původnímu povolání a v roce 1950 skončil s reprezentací.

V době začínající studené války a československých politických procesů se však tito sportovci stali oběťmi politických intrik.³¹

Původní profesí byl Modrý stavební inženýr. Se svojí manželkou Erikou a dvěma dcerami Blankou a Alenou žil po 2. světové válce v Lanškrouně, v dnešní ulici Nádražní č.p. 419. V roce 1948 tam byl národním správcem cihelny a tvůrcem regulačního plánu města.

Ve spisu Státního soudu bylo uvedeno, že *obvinění byli sváděni bývalým čs.hokejistou Malečkem a jeho dvěma společníky, kteří emigrovali na západ, aby zůstali jako celek v zahraničí. Někteří členové hokejového týmu čítajícího 14 členů, byli pro zůstat v zahraničí, ovšem jen jako celek. Mezi ně patřili obvinění až na Augusta Bubníka, někteří s tím nesouhlasili a byli pro návrat do ČSR. Došlo k hlasování, po kterém bylo odevzdáno 8 hlasů pro stanovisko zůstat v zahraničí a 6 proti tomuto stanovisku.*

Obvinění (Modrý, Bubník, Kobranov, Roziňák, Jirka, Konopásek) hlasovali pro to, aby celé mužstvo zůstalo v zahraničí.

Hokejisté byli zatčeni v březnu roku 1950, ve věznici v Plzni na Borech strávili rok. Modrý byl obžalován a následně odsouzen za špionáž a velezradu. Celkem dostal 15 let.³² Další jeho spoluhráči (Augustin Bubník, Stanislav Konopásek, Václav Roziňák, Vladimír Kobranov, Josef Jirka, Mojmír Uhřík, Zlatomír Červený, Jiří Mycelia, Antonín Španinger, Přemysl Hajný a Josef Stock) byli odsouzeni k odnětí svobody v rozmezí od 8 měsíců do 14 let taktéž za velezradu a špionáž. Jednání soudu bylo přísně tajné, odsouzení nikdy neobdrželi obžalovací rozsudek. Ten byl vyneseno po dvoudenním jednání dne 7. října v roce 1950, bez přítomnosti veřejnosti.³³ Všichni byli posléze posláni do Jáchymova do uranových dolů.

Bohumil pracoval jak v šachtě, tak i na povrchu. Vězni nebyli nijak průběžně kontrolováni, neprobíhalo žádné měření či sledování radioaktivního záření.

³¹ Tamtéž a dostupné z <https://www.lanskrounsko.cz/cz/osobnosti/140-ing-boa-modry-1916-1963> [online]. [cit. 2020-05-05].

³² Tamtéž.

³³ Dostupné z <http://www.zslan.cz/index.php?p=b.modry> [online]. [cit. 2020-05-05].

Profese stavebního inženýra mu pomohla dostat se po čase z Jáchymova, nikoli však z vězení. Začal pracovat v projekční skupině ministerstva vnitra, která působila ve věznicích v Opavě a v Praze na Pankráci. Z trestu 15 let vězení si odpykal 5 let.

Jeho žena Eva zůstala s jejich dvěma dcerami na všechno sama. Manžel se sice již po 5 letech vrátil, následně však 8 let pomalu umíral.³⁴

Po návratu z kriminálu se mu dokonce někteří lidé vyhýbali. V roce 1959 probíhalo v Praze mistrovství světa, nikdo však Modrého jako čestného hosta nepozval.

Po pětiletém věznění a táborech nucených prací se Modrý naprosto změnil, nebyl to již elegán s velkou vnitřní jiskrou a energií. Díky podlomenému zdraví zemřel pár měsíců před svými 47. narozeninami.³⁵ Na jeho pohřbu se sice sešly stovky lidí, ale chyběli tam představitelé tehdejší ústřední hokejové sekce ČSTV, kterým účast prý nedoporučila nejvyšší politická místa.

Později byl Modrý uveden in memoriam do světové i české Síně hokejové slávy. Jeho jméno nese ocenění pro nejužitečnějšího hráče domácí extraligy.³⁶

³⁴ Dostupné z <https://www.lanskrounsko.cz/cz/osobnosti/140-ing-boa-modry-1916-1963> [online]. [cit. 2020-05-05].

³⁵ Dostupné z <https://www.hokej.cz/bohupil-modry-patril-k-nejlepsim-brankarum-sveta-jeho-zivot-ovlivnil-osudove-skutecnosti/31436> [online]. [cit. 2020-05-05].

³⁶ Dostupné z <http://www.reprehokej.cz/osobnost/modry-bohumil.html> [online]. [cit. 2020-05-05].



Bohumil Modrý³⁷

³⁷ Tamtéž.

7 Analýza knihy

7.1 Hlavní postavy

1) **Blanka Modrá** je bývalá tanečnice, dcera Bohumila Modrého, oddaná rodině a jeho památce. Má šedé kudrnaté vlasy, úzký obličej. Od roku 1972 žije ve Vídni. Německy sice umí plynně mluvit, ale jen se silným českým přízvukem. Má jednu třiatřicetiletou dceru.

2) **Anselm Findeisen** pracuje jako nakladatel, trpí mnoha zdravotními problémy a léčí se v lázních Jáchymov. Dříve se věnoval parašutismu. Ve Vídni žije od roku 1973, má třicetiletou dceru. S manželkou sice není rozvedený, ale již sedm let spolu nežijí.

3) **Bohumil Modrý** byl hokejový brankář poznamenaný komunistickým režimem, deportován do různých vězení a pracovních táborů v jáchymovských uranových dolech, propuštěn na smrt nemocný na amnestii. Na fotkách měl mírně vlnité vlasy, byl ambiciózní, skromný, sportovně velmi nadaný.

4) **Doktor Wachsmann** je lékař, alkoholik. S Anselmem Findeisenem ho pojí dlouholeté přátelství, doporučil mu lázeňský pobyt v Jáchymově.³⁸

7.2 Děj

Anselm Findeisen pracuje jako nakladatel ve Vídni. Trpí mnoha zdravotními problémy, jen díky pravidelnému cvičení, např. podle Morbusovy-Bechtěrevovy gymnastiky, se dokáže udržet v pohyblivém stavu.

Díky mnoha vyšetřením se zjistilo, že zdrojem jeho bolesti je zánět sakroiliakálního kloubu. Kromě cvičení mu na bolest pomáhají léky, které mu předepisuje doktor Wachsmann, který se stal postupem času i jeho přítelem. S ním se schází každý pátek po pracovní době. Loni na podzim mu doporučil, aby vyzkoušel radonovou kúru v lázních Bad Gastein, Bad Kreuznach, Bad Schlemma či St. Joachimstal. První zmíněné lázně již Anselm navštívil, nakonec se proto dohodli na bývalých císařsko-

³⁸ Tamtéž.

královských lázních v Jáchymově, které se nacházejí na české straně Krušných hor. Marie Curie tam se svým manželem objevila radium.

Cesta z Vídně do Jáchymova trvala autem zhruba šest hodin. Pro Anselma byla jízda velmi namáhavá a zdlouhavá, vydržel ji jen díky silné dávce léků. Když dorazil do hotelu Radium Palace, bylo mu na recepci řečeno, že všechny pokoje jsou až do druhého dne obsazeny. Měl si pokoj předem rezervovat. Stejný problém měla i paní u vedlejší recepční. Rozhodla se tedy, že pojedje večerním vlakem z Karlových Varů zpátky do Vídně. Anselmovi se paní na první pohled zamlouvala, nabídl jí, že ji do Varů odveze. Žena vypadala na první pohled o dost mladší, než byla ve skutečnosti. Stáří prozrazovaly jen vrásky na krku a šedé vlasy. Muž jí v duchu začal přezdívat kudrnka.

Před jízdou se ještě rozhodli zajít na kávu do kavárny. Anselm se od ženy dozvídá, že nepřijela na lázeňský pobyt, ale chtěla vidět uranové doly, kde pracoval její tatínek. A tímto setkáním začíná dlouhé vyprávění a zápis příběhu o Bohumilovi Modrém, skvělém hokejovém brankáři, který neprávem skončí ve vězení a v pracovním táboře v Jáchymově, konkrétně v táboře Barbora.

Tanečnice si s nakladatelem telefonuje a několikrát se s ním setká ve Vídni, kde oba žijí, celý příběh mu také posílá formou rukopisů. Anselm se jednou po cestě z restaurace do rukopisů tak začte, že je sražen na silnici autem a převezen do nemocnice, kde ho tanečnice navštěvuje.

Modrý byl velmi talentovaný sportovec, nejdříve hrál házenou. S hokejem začal díky kamarádovi Vilibaldu Šťovíkovi. Nejprve působil v hokejovém klubu LTC Praha a později se stal brankářem československého národního hokejového týmu. Zároveň studoval na Vysoké škole technické stavební inženýrství. Účastnil se mnoha turnajů na mistrovství světa, která skončila převážně vítězstvím. Modrý byl tak dobrý brankář, že o něj měl zájem kanadský i švýcarský tým.

Když Modrý ukončil hokejovou kariéru, věnoval se práci stavebního inženýra a volný čas trávil se svojí rodinou. Hokejoví reprezentanti měli mezitím letět 11. března 1950 na mistrovství světa do Londýna, odlet jim byl však zamítnut, údajně kvůli problému s vízy. V Tyršově domě, kde se nacházel úřad Československého svazu ledního hokeje, jim bylo řečeno, že nikam neletí. Vydali se naštvaní do Zlaté

hospůdky, kde později nadávali na komunistický režim a na Sovětský svaz. Následně je zatkli pracovníci StB. Modrý byl v té době s rodinou v Krkonoších.

Při výsleších se údajně prokázalo, že Modrý své spoluhráče přemlouval k emigraci a že se přátelil s americkým velvyslancem Martinem Bowem. Tato tvrzení stačila k zahájení politického procesu a odsouzení za velezradu a špionáž.

Ze svých spoluhráčů dostal Modrý nejvyšší trest, a to 15 let. Dalšími odsouzenými byli Augustin Bubník, Stanislav Konopásek, Václav Roziňák, Vladimír Kobranov, Josef Jirka, Zlatomír Červený, Jiří Macelis, Přemysl Hajný, Antonín Španinger a Josef Štock. Modrý byl vězněn v Bartolomějské ulici, na Pankráci, v Opavě a v Plzni na Borech. V dolech na Jáchymovsku byl necelý rok. Nakonec byl po 5 letech, tedy v roce 1955, amnestován a propuštěn. Díky radioaktivnímu záření v jáchymovských dolech, kde vězni neměli žádnou ochranu, pomalu umírá. Zemřel před svými nedožitými 47. narozeninami. Na jeho pohřeb nepřišel nikdo z hokejových klubů ani z Československého svazu ledního hokeje.

S Erikou Modrou, manželkou hokejisty, se i po jeho smrti báli funkcionáři setkat. Modrý byl sice amnestován, ale nikoli rehabilitován.³⁹



Pamětní deska na domě, kde se nacházela Zlatá hospůdka⁴⁰

³⁹ Tamtéž.

Knihy Jáchymov je napsána jako společenský román. Román patří k velkým epickým dílům, které jako žádný jiný žánr zachycuje příslušnou situaci ve světě a místo člověka v něm. Změnami ve světě se rozvinulo mnoho forem románů, které jsou rozdělené podle různých kritérií. Rozlišujeme tyto jejich typy:

1. **Vzdělávací román** (der Bildungsroman) si klade za cíl realizovat určité vzdělávací ideály. První romány vznikaly již za doby osvícenství.
2. **Vývojový román** (der Entwicklungsroman) je psán převážně v Ich-formě a často obsahuje autobiografické prvky. V leccem se překrývá se vzdělávacím románem.
3. **Výchovný román** (der Erziehungsroman) pochází z pedagogického optimismu osvícenství. Pojednává o vzdělávání mladých lidí jednak jednotlivými postavami učitelů a vychovatelů, jednak kulturními vlivy.
4. **Rodinný román** (der Familienroman), často pojednává o generačních problémech.
5. **Společenský román** (der Gesellschaftsroman) je realistickým znázorněním časové události ve fiktivním ději, zabývá se psychologickou analýzou postav, dominantní je v něm osobní vypravěč, často přichází zklamání ze skutečnosti.
6. **Historický román** (der historische Roman) zachycuje historické nebo fiktivní postavy v historickém nebo reálném prostředí.
7. **Kriminální román** (der Kriminalroman) je zaměřen na napětí a v jeho centru je zločin.
8. **Umělecký román** (der Künstlerroman) pojednává o leckdy problematických vztazích umělce a společnosti, časté jsou autobiografické prvky
9. **Utopický román** (der utopischer Roman) je zhusta zachycením idealizovaného protinávruhu k reálným společenským a politickým pravidlům.
10. **Časový román** (der Zeitroman), analyzuje reálné časové události.⁴¹

⁴⁰ Pamětní deska na domě, kde dříve byla Zlatá hospůdka. Byli tam zatčeni hokejoví reprezentanti, následně obvinění a odsouzeni. Dům se nachází v dnešní Pštrossově ulici v Novém Městě na Praze 1. Vlastní zpracování, červenec 2020., tamtéž, zmíněno na s. 151.

⁴¹ Dostupné z přednášek paní doktorky Evy Markvartové - Einführung in die Literatur, 1. ročník bakalářského studia.

Je velice těžké jednoduše popsat děj, který neprobíhá v chronologické souvislosti, ale skládá se z několika dějových linií. Pasáže popisující nakladatelovo trápení s těžkou nemocí jsou psány v Er-formě. Další dějová linie je vyprávění tanečnice, kdy mluví o svém tatínkovi – hokejovém brankáři Bohumilovi Modrém. Popisuje jeho život, hokejové zápasy, proč a jak byl odsouzen, jeho léta strávená ve vězení (Bartolomějská, Pankrác, Plzeň – Bory, Opava) a v pracovním táboře Barbora na Jáchymovsku. Zároveň popisuje i své dětství a vzpomínky na otce. Její vyprávění je psáno v Ich-formě. Tato linie pomalu v ději stoupá, na konci knihy se stává hlavním tématem a postava nakladatele Findeisena zůstává v pozadí. Děj prolínají setkání tanečnice a nakladatele.

Postava nakladatele je fiktivní, nenuceně zakomponována do děje. Její příběh zmírňuje pesimistické události, které postihly postavu hokejisty. Postava tanečnice zde funguje jako hlavní vypravěč v Ich-formě, který srozumitelně, detailně a záživně líčí své vzpomínky. Za povšimnutí také stojí popis Vídně a Prahy.

Díky vyprávění dcery o otci si čtenář dokáže alespoň z malé části představit, jak byla doba komunismu krutá a nespravedlivá k obyčejným lidem. Prvními projevy nesouhlasu s komunistickým režimem, po tzv. Vítězném únoru 1948, byl připravovaný XI. Vsesokolský slet, který se konal na přelomu června a července téhož roku. Účastníci projevovali sympatie k již bývalému prezidentovi Edvardu Benešovi. 8. září, v den Benešova pohřbu, měli lidé další možnost k veřejným projevům nesouhlasu s novým režimem. Byli zatýkáni a komunistická moc proti nim vyhlásila zákon na ochranu lidově demokratické republiky.

Výkonnými orgány masové perzekuce se staly všechny složky státní moci. Hlavní se stala Státní bezpečnost – StB. Ta slučovala zpravodajské, policejní a vyšetřovatelské funkce. A využívala i násilné a nezákonné metody a provokace. Na denním pořádku bylo týrání zatčených a vězňených osob.

Tábory nucených prací existovaly v letech 1948 až 1954. Občané do nich byli zařazováni podle sociálního původu. Tábory prošlo přes 23 tisíce lidí, kteří byli nevinní a nepohodlní komunistickému režimu.

Myšlenka politických procesů se zrodila v říjnu 1949, kdy do Československa přijela skupina sovětských poradců. Většina politických procesů byla uměle

vykonstruována. Obžalovaní se před soudními líčeními museli naučit říkat nazpaměť odpovědi. O vině a trestu nerozhodoval soud, ale politické orgány, tedy KSČ.

Po únoru 1948 začaly první politické procesy. Byly vedeny proti účastníkům protirežimních demonstrací, šířitelům letáků a proti občanům, kteří se pokoušeli odejít do emigrace.⁴² Procesy se nevyhnuly ani bývalým důstojníkům československé armády. Generál Heliodor Píka⁴³, vysoký důstojník, zástupce náčelníka generálního štábu a účastník zahraničního odboje, byl odsouzen k trestu smrti. Doživotní trest dostal Karel Kutlvašr, který byl jedním z velitelů Pražského povstání.

Na proces s doktorkou Miladou Horákovou⁴⁴, která byla v roce 1950 popravena, navázalo celkem 35 dalších politických procesů.

Další procesy byly vedeny proti církevním hodnostářům a elitním sportovcům. Hokejoví mistři světa a stříbrní medailisté byli pozatýkáni před odletem na mistrovství světa v Londýně.⁴⁵ Vězení přerušilo kariéru těchto hokejových reprezentantů, pouze někteří z nich se po propuštění vrátili k hokeji či začali pracovat jako hokejoví trenéři.

Do konce července 1948 uprchlo z Československa zhruba 8 tisíc obyvatel. Počet úteků do emigrace se v následujících letech zvyšoval, do emigrace odcházeli např. novináři, vědci, umělci, diplomaté, podnikatelé a demokratičtí politici. Mezi roky 1948 a 1951 odešlo zhruba 25 tisíc lidí. Organizace Sokol⁴⁶, Orel nebo Československá obec legionářská měly velký vliv v exilu. V českém vysílání rozhlasových stanic jako BBC, Hlas Ameriky nebo Svobodná Evropa⁴⁷ ovlivňovali žurnalisté názory domácí veřejnosti.⁴⁸

⁴² Bohumilu Modrému bylo řečeno, že připravoval útek z republiky a přátelil se s americkým velvyslancem Martinem Bowem – špionáž a velezrada. HASLINGER, Josef. Jáchymov. Přeložila Libuše ČIŽMÁROVÁ. JOTA, [2012], s. 179.

⁴³ Blanka Modrá ho zmiňuje, když mluvila o vězení v Plzni na Borech, tamtéž s. 91.

⁴⁴ V knize zmínila Miladu Horákovou ve vyprávění Blanka Modrá, tamtéž s. 75, 100, 179.

⁴⁵ Viz příběh, který vypráví Blanka Modrá, tamtéž.

⁴⁶ Hokejisté byli zavoláni do Tyršova domu (pojmenován podle Miroslava Tyrše, zakladatele Sokola), barokního paláce na Malé Straně, kde se nacházel úřad Československého svazu ledního hokeje. Tamtéž, s. 158.

⁴⁷ Redaktorem rádia Svobodná Evropa byl hokejista Josef Maleček, který odešel do Švýcarska, kde začal pracovat jako trenér. Tamtéž, s. 100.

Na začátku knihy je citát Radky Denemarkové: „*Nechali se nakazit prašivostí nacismu, aniž by si toho byli vědomi*“. Tento citát lze podle mě chápat tak, že si občané neuvědomovali, že ideologie komunismu se v leckterých praktikách inspirovala ideologií nacismu, se kterou nesouhlasili, takže vlastně i ona byla ve svých extrémních projevech nebezpečná pro veškeré obyvatelstvo. Bylo těžké se proti ní bránit, pokud ji nenásledovali.

Jak je očividné z vyprávění, pokud byl nějaký člověk zatčen a odsouzen za špionáž/velezradu, neznamenal to pouze utrpení pro něj samotného, ale i pro rodinu a jeho nejbližší. Byli pronásledováni, odposloucháváni, předvoláváni k výslechům či věznění. Nebylo ničím neobvyklým, že byla zlikvidována celá rodina obviněného. Museli si také dávat velký pozor na to, s kým se stýkali. Většinou se setkávali s jinými rodinami vězněných.

Erika Modrá zůstala na dvě dcery sama, musela začít pracovat, aby si mohla dovolit pražský byt v Klimentské ulici a aby děti, které trávily hodně času u prarodičů, nepocítily změnu finanční situace. Muselo být psychicky velmi těžké vidět se s manželem až po několika měsících, nesmět mluvit o čemkoliv a nevědět, v jakém vězení se zrovna nachází.

Když se Modrý vrátil po 5 letech domů poté, co byl amnestován, musela to být obrovská úleva pro jeho ženu. Na druhou stranu, i když si to zpočátku nechtěla jistě připustit, viděla, jak její manžel pomalu ale jistě na následky ozáření v dolech umírá. V nemocnici již nemohl mluvit, byl vyhublý a jeho tělo byla kostra bez svalů. To byla pro ni konečná rána, která ji psychicky zlomila. Jak Blanka Modrá popisuje, měla její matka po otcově smrti jak světlé, tak tmavé chvílky. Toto chování muselo být psychicky náročné i pro Blanku, která byla na svou matku velmi fixovaná a zůstala u ní bydlet až do její smrti.

Na pohřeb Bohumila Modrého měli zakázáno přijít aktivní hokejoví hráči. Ti, kteří s ním byli odsouzeni a byli ve vězení, stáli u rakve.⁴⁹

⁴⁸ KUKLÍK, Jan a Jan KUKLÍK. *Dějepis pro gymnázia a střední školy*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2002, s. 144-148.

⁴⁹ Tamtéž, s. 223.

Přestože byl Modrý amnestován, zůstala jeho dcera i nadále dítětem trestance. Ve škole jí oznámili, že nesmí na gymnázium, ale musí jít pracovat do továrny. To byl pro ni velký šok, ve škole začala zlobit a byla drzá. Tehdy napsal její otec na ústředí komunistické strany, že byl amnestován a ve vězení si tedy trest odpykával neprávem. Dopis pomohl, dcera se mohla přihlásit na konzervatoř a studovat taneční obor.⁵⁰

Pokud čtenář není velkým sportovním nadšencem, určitě ho překvapí srozumitelný, čtivý a záživný popis hokejových utkání. Brankáři tehdy nenosili masku, přesto nejsou na žádných fotografiích stopy po zranění. Členové LTC Praha hráli v zimě také bandy, což byla tzv. míčová hra na ledové ploše velikosti fotbalového hřiště, díky kterému se naučili hrát kanadský lední hokej.⁵¹

Oproti dnešní době vykonávala většina profesionálních sportovců běžná civilní zaměstnání. Bohumil Modrý studoval stavební inženýrství na ČVUT. Během Protektorátu Čechy a Morava se chtěl zaměřit na studium stavebního inženýrství na zmíněném ČVUT, které se mu kvůli hokejové kariéře opožďovalo. Dne 28. října však studenti ignorovali přednášky a šli s tisícovkami lidí před budovu gestapa na Václavském náměstí. Při protestu byl těžce raněn student medicíny Jan Opletal, který svým zraněním později podlehl. Ve smutečním průvodu šlo zprvu několik stovek studentů, ke kterým se však přidávalo mnoho dalších občanů. Před německou okupační policií zpívali národní hymnu.

Informace o této události se donesly až k Adolfu Hitlerovi. Hans-Ulrich Geschke, pražský šéf gestapa, musel tedy rychle jednat. Jeho oddíly přepadly ještě tu samou noc prostory studentského svazu. Tam se právě konala schůze studentského výboru. Tamější studenti byli zatčeni a v kasárnách nedaleko letiště zastřeleni. Další ráno bylo zhruba 12 tisíc studentů násilně převezeno do koncentračního tábora Sachsenhausen. Byl zatčen i Bohumil Modrý. Po propuštění nemohl dále studovat, protože všechny vysoké školy byly až do 4. června 1945 uzavřeny. Otevřeny zůstaly jen německé vysoké školy v Praze a v Brně. Závěrečné zkoušky složil až za 6 let.⁵²

⁵⁰ Tamtéž, s. 209-210.

⁵¹ Tamtéž, s. 52-53.

⁵² Tamtéž, s. 52-54, 57-60.

Zajímavé také je, že neznáme celé jméno tanečnice, pouze její iniciály. Popisuje, že si schovala všechny otcovy kapesníky. Jelikož mají stejný monogram BM, může je používat.⁵³ Haslinger pak na konci knihy děkuje Blance Modré – dceři Bohumila Modrého.⁵⁴ Z vyprávění tanečnice je zřejmé, že měla svého tatínka neskutečně ráda, chovala k němu úctu, obdivovala ho. Jako dítě nemohla určitě pochopit, proč jejího otce nespravedlivě odsoudili, že ho nemohla dva roky navštívit a když se vrátil zpátky domů, změnil se k nepoznání. Otec dětem vůbec neříkal, co všechno zažil. Pouze jednou, když se dcera „nimrala“ v jídle, jí řekl, že ve vězení sbírali drobečky z podlahy.⁵⁵

Až jako dospělá se díky policejním spisům a záznamům ze soudního přelíčení dozvěděla, co všechno se jejímu otci přihodilo. S jeho osudem je již smířená, příběh vypráví jako něco samozřejmého, věcného, co v období komunismu bylo na denním pořádku. Je ale zřejmé, že se s jeho smrtí ani po tolika letech nedokázala smířit. Lze to vidět např. na skutečnosti, že se rozhodla vydat z Vídně až do Jáchymova, aby se podívala, kde její otec byl nucen téměř rok pracovat v uranových dolech. Když zjistí, že je důl zavřený (přijeli po otevírací době), nechce zůstat na prohlídku do dalšího dne, ale chce okamžitě jet zpátky domů.

Kapitoly nejsou číslovány, první řádka nové kapitoly je vždy napsána velkým tiskacím písmenem. V knize se objevuje mnoho nespisovných slov, např. polívčička, uměj, celej týden, trpělivej člověk.⁵⁶ Zkratky jsou rozepsané – tzv. jako takzvané.⁵⁷ V knize se objevují také pravopisné chyby: zastupující sovětský ministr zahraničí Sorin – správně Zorin, becherovka – správně Becherovka, Pštrosova ulice - správně Pštrosova.⁵⁸ Modrá popisuje, že když chtěli potrestat jejího otce, byl uvězněn v tzv. bunkru. Bunkr byl podzemní vybetonovaný prostor, kde v létě bylo vlhko a špatný

⁵³ Tamtéž, s. 210.

⁵⁴ Tamtéž, s. 225.

⁵⁵ Tamtéž, s. 208.

⁵⁶ Tamtéž, s. 65, 72, 73.

⁵⁷ Tamtéž, s. 115.

⁵⁸ Tamtéž, s. 99, 119, 151.

vzduch, v zimě tam mrzlo.⁵⁹ V Jáchymově je však tento prostor označen jako korekce.⁶⁰ Přímá řeč není označena uvozovkami.

V knize si postava tanečnice s nakladatelem sice vyká, ale pokud se objeví slova vám/vás/vaši, jsou napsána s malým v.⁶¹ Objevuje se také epizeuxis, např. *šup šup šup šup, a nahoru, a nahoru a nahoru* nebo *kruci, kruci, kruci* (s. 17,72,73) a přirovnání: *zkřivený jako čarodějnice z Červené karkulky bratří Grimmů* (s. 12).

⁵⁹ Tamtéž, s. 50.

⁶⁰ Dostupné z informační tabule Tábor Svornost na stezce Jáchymovské peklo v Jáchymově.

⁶¹ Tamtéž, s. 64, 65, 66, 118, 119.

7.3 Postava nakladatele a české tanečnice v diskurzu paměti

Postavu nakladatele zařadil Haslinger do románu kvůli autenticitě. Potřeboval někoho, kdo se bude příběhem zabývat i zvenčí. Chtěl také zachytit, jak se tématem knihy zabýval sám a jakými fázemi při psaní procházel. Proto vymyslel, že nakladatel přijíždí do Jáchymova, aby se tam léčil. Tam poznává bývalou tanečnici, jejíž otec, bývalý hokejový brankář, si v jáchymovských dolech zničil zdraví.

Reálná je postava tanečnice. Blanka Modrá nechtěla, aby Haslinger napsal o jejím otci román, nelíbil se jí totiž románový koncept s postavou nakladatele. Vadila jí fikce i to, že příběh nemá nic společného s její rodinou. Byla přesvědčena, že Haslinger napíše monografii, ve které bude autenticky zachyceno, co mu vyprávěla o svém otci a rodině. Po přečtení románu nebyla vůbec nadšená a vztah se spisovatelem to nenávratně negativně poznamenalo.⁶²

⁶² Dostupné z [Http://www.iliteratura.cz/Clanek/32199/haslinger-josef](http://www.iliteratura.cz/Clanek/32199/haslinger-josef) [online]. [cit. 2020-05-05].

8 Návštěva Jáchymova

Abych si vytvořila vlastní názor a alespoň si nepatrně přiblížila podmínky, které panovaly v 50. letech, rozhodla jsem se osobně navštívit Jáchymov. Prohlédla jsem si Štolu č. 1, která byla s odborným výkladem průvodce, Mauthausenské schody, tábor Svornost, důl Svornost, důl a tábory Rovnost. Jednotlivé tábory se nacházejí na stezce Jáchymovské peklo, která má přes 8 km. Mimo tuto trasu bylo několik dalších táborů: Mariánská, Barbora, Bratrství nebo úpravna uranové rudy, která je dnes známá jako NKP Rudá věž smrti⁶³, kde byli vězni vystavováni vysokým dávkám radioaktivního záření.⁶⁴

8.1 Štola č.1

V roce 1952 byla zahájena ražba Štoly č.1, aby se zjistilo množství uranu na stříbrnosné žíle Evangelista. Během dvou měsíců bylo vyraženo 230 metrů štoly. Na této štole, která byla propojena oploceným koridorem s dolem Svornost, pracovali političtí vězni. Práce byly ukončeny v roce 1957.

Od roku 1998 budoval hornický spolek Barbora hornický skanzen. Od roku 2005 je štola provozována Muzeem Sokolov. V roce 2015 byla zahájena revitalizace areálu, včetně tábora Svornost.⁶⁵

8.2 Mauthausenské schody

Tyto schody, které byly původně ohraničené ostnatým drátem, sloužily jako koridor mezi dolem Svornost a táborem Svornost. Vězni po nich chodili do práce v dolu, na brigády nebo pro pitnou vodu. Ta zpočátku v táboře nebyla.

Bylo to přibližně 260 schodů, které překonávaly výškový rozdíl 60 metrů. Na obou koncích schodiště byla strážní stanoviště. Vězni je pojmenovali podle schodů

⁶³ Lze ji vidět během jízdy autem z města Ostrov do Jáchymova po pravé straně, jak název napovídá – věž je postavena z červených cihel.

⁶⁴ Dostupné z informační tabule Důl a tábory Rovnost na stezce Jáchymovské peklo v Jáchymově.

⁶⁵ Dostupné z informační tabule Štola č. 1 na stezce Jáchymovské peklo v Jáchymově.

v kamenolomu u nacistického koncentračního tábora Mauthausen, na nichž byly systematicky těžkou prací zlikvidovány tisíce vězňů.⁶⁶

8.3 Tábor Svornost

Tábor Svornost, který měl krycí označení K, původně sloužil jako německý zajatecký tábor v rozmezí let 1939-1945, pak jako pracovní tábor. Vězni odtamtud odcházeli pracovat na důl Svornost a Štolu č.1. Ačkoliv tento tábor patřil k těm menším, jeho předpokládaná kapacita 600 vězňů byla na počátku 50. let několikrát překračována. Dnes lze vidět pouze základy několika baráků a zbytků bývalé korekce.

Korekce byla nazývána také „kriminál v kriminále“. Vězni byli za trest umístováni do malých vlhkých kobek, které byly obvykle bez oken, v zimě nebyly vytápěné. Muži tam byli drženi s minimálními přídělky jídla. Byl tam buď jeden vězeň či naopak více vězňů, kteří museli po celou dobu trestu stát a nedostával se jim ani vzduch.⁶⁷

8.4 Důl Svornost

Tento důl je posledním funkčním dolem na Jáchymovsku a patří mezi nejstarší důlní díla v Evropě (od roku 1530). Jméno bylo zvoleno na paměť urovnání sporů o těžební právo. Nejprve se zde těžily stříbrné rudy, poté kobalt, arzen a bizmut. V 19. století pak radiové rudy na barvení skla a porcelánu. V roce 1901 došlo k částečnému zastavení provozu a zatopení, protože poklesla cena radiových barev.

Po vzniku ČSR rostla těžba radiových rud, která probíhala i za německé okupace, její vrchol nastal v 50. letech 20. století. Od roku 1964 zásobuje tento důl jáchymovské lázně terapeutickou radonovou vodou starou 13 tisíc let.

Vězni zde měli velmi těžké pracovní podmínky. Do roku 1953 se těžilo ručně, později měli vězni k dispozici primitivní pracovní nástroje. Neměli vůbec žádnou zkušenost s povoláním horníka, nebyli zaučení a často nebyli této práci ani fyzicky schopni. Docházelo často ke zraněním, ale i k úmrtím. Mnoho vězňů mělo z neúměrně těžké fyzické práce trvalé zdravotní následky stejně jako z radioaktivního záření i z

⁶⁶ Dostupné z informační tabule Mauthausenské schody na stezce Jáchymovské peklo v Jáchymově.

⁶⁷ Dostupné z informační tabule Tábor Svornost na stezce Jáchymovské peklo v Jáchymově.

duševního strádání. Nízká produktivita práce se řešila navýšením počtu vězňů a zvyšováním pracovních norem, jejich neplnění bylo trestáno.⁶⁸

8.5 Důl a tábory Rovnost

Důl se zpočátku jmenoval Rudolfova jáma, poté Werner (podle geologa Abrahama G. Wenera), současný název získal v roce 1945. Má hloubku 707,7 metrů, je tedy nejhlubší na Jáchymovsku. Byl zdrojem první terapeuticky využívané radioaktivní vody.

Nápravně pracovní tábor Rovnost I, který měl krycí označení P, byl po německých zajatcích převzat v roce 1949. V roce 1950 byl zrušen, protože se nacházel na haldě materiálu obsahující značné množství uranu, a nahrazen táborem Rovnost II. Společně s táborem Nikolaj a úpravnou uranové rudy ve Vykmánově patřila Rovnost II k táborům s nejtvrdějším režimem. Byla zrušena v roce 1961 jako poslední nápravně pracovní tábor na Jáchymovsku.

V místě pracovního tábora vznikla chatová osada. Dochovanými pozůstatky tábora jsou řetízková převlékárna a tzv. Palečkův hrad. Ten museli vězni postavit pro potěšení sadistického velitele tábora Františka Palečka. Paleček údajně zastřelil nejméně čtyři vězně, kteří se pokoušeli o útěk.⁶⁹

⁶⁸ Dostupné z informační tabule Důl Svornost na stezce Jáchymovské peklo v Jáchymově.

⁶⁹ Dostupné z informační tabule Důl a tábory Rovnost na stezce Jáchymovské peklo v Jáchymově.

9 Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala románem Jáchymov od rakouského spisovatele Josefa Haslingera a s ním spojenou tematikou.

Nejprve jsem se oblasti Jáchymova věnovala z historického hlediska. Popsala jsem život politických vězňů v tamějších táborech, kteří museli po komunistickém převratu v roce 1948 začít těžít v jáchymovských dolech uranovou rudu. Komunistickými koncentračními tábory prošlo přes 70 tisíc vězňů, kterým se přezdívalo MUKLOVÉ, tedy Muži Určení K Likvidaci. Dále jsem se věnovala nelidským podmínkám, které v táborech a dolech panovaly.

Podrobněji jsem se věnovala táboru Barbora, protože tam byl vězněn Bohumil Modrý, hlavní hrdina románu. V dnešní době se tento tábor nachází mimo turistickou trasu Jáchymovské peklo, lze tam vidět jen základy vězeňských budov.

Protože další hlavní postava, nakladatel Anselm Findeisen, se léčil v radioaktivních lázních Jáchymov, věnovala jsem taktéž jednu kapitolu tomuto tématu. Tyto lázně se proslavily po celém světě díky svým léčebným pramenům, které vyvěrají z podzemí bohatého na nerosty. Tyto lázně jsou funkční dodnes.

Město Jáchymov jsem i sama navštívila, zklamalo mě však svým vzhledem. Udržovaná je pouze část, kde se nacházejí lázeňské domy, zbytek města stále připomíná poválečné pohraničí. Opravený a vzhledný je většinou až každý pátý dům. Stejně jako výše zmíněná postava nakladatele jsem navštívila Štolu č.1, která je přístupná veřejnosti s výkladem průvodce, dále tábor Svornost a Rovnost. Na prohlídku dolu byl překvapivě velký zájem, průvodce výstižně popisoval práci vězňů a atmosféru, která v dolech a v táboře panovala. Určitě bych čtenářům románu návštěvu Jáchymova doporučila, aby si lépe dokázali představit příběh hokejisty Bohumila Modrého, jehož životopis jsem ve své práci taktéž popsala. Popisky jsou v němčině i angličtině.

Dvěma literárními epochám a autorovi románu jsou věnovány dvě samostatné kapitoly. Jedná se o Éru sociálně liberálního konsensu v letech 1966 až 1989, dále epoše V nové Evropě v letech 1989 až 2010.

Autor Josef Haslinger je rakouský spisovatel, který se po řadě povolání stal profesorem estetiky v Německém literárním institutu J. R. Bechera v Lipsku, kde působí dodnes, a v roce 2013 se stal prezidentem německého PEN – Klubu, přestože je Rakušan. Mezi jeho významná díla patří romány Opernball, Das Vaterspiel, Phi Phi Island nebo povídka Zugvögel.

Jeho jedinou česky vydanou knihou je román Jáchymov z roku 2011. Tomuto románu je věnována poslední kapitola – analýza knihy, popis postav a děje. V románu vypravuje tanečnice nakladateli příběh jejího otce, hokejového brankáře a několikanásobného mistra světa Bohumila Modrého, který byl neprávem zatčen a odsouzen k 15 letům vězení. Domů se vrátil po pětiletém věznění a táborech nucených prací, kdy byl amnestován. Kvůli radioaktivnímu záření pomalu 8 let umíral, zemřel krátce před svými 47. narozeninami. Dcera svého otce celý život obdivovala, proto chtěla, aby nakladatel příběh jejího otce podle jejího vyprávění napsal. Nakonec dcera formou rukopisů vše sepsala a předala nakladateli.

Knihou popisuje život Modrého, hokejové zápasy a mistrovství, krutou dobu komunismu, zatčení a odsouzení hokejistů, vězení a tábory v Jáchymově. Tato dějová linie je pravdivá. Fiktivní postava nakladatele, kterou Haslinger zařadil do románu kvůli autenticitě, alespoň částečně zmírňuje pesimistické události, které postihly postavu hokejisty.

Blance Modré, dceři Bohumila Modrého, se však tento románový koncept nezamlouval. Myslela si, že Haslinger napíše monografii, po přečtení románu nebyla vůbec nadšena, což negativně poznamenalo její vztah s tímto rakouským spisovatelem.

10 Abschluss

In meiner Bachelorarbeit habe ich mich mit dem Roman Jáchymov des österreichischen Schriftstellers Josef Haslinger und der ihm nahestehenden Thematik befasst.

Zuerst habe ich mich dem Gebiet um Joachimsthal aus der historischen Sicht gewidmet. Ich habe das Leben politischer Gefangenen in den damaligen Lagern beschrieben, die nach dem kommunistischen Sturz im Jahr 1948 in den Gruben in Jáchymov Uran fördern mussten. In den kommunistischen Konzentrationslagern waren mehr als 70 Tausend Gefangene, die MUKL genannt wurden, also Männer, die zur Liquidation bestimmt waren. Weiter habe ich mich mit den unmenschlichen Bedingungen, die in diesen Lagern und Gruben herrschten, befasst.

Detaillierter habe ich mich dem Lager Barbora gewidmet, denn hier war als Häftling Bohumil Modrý, die Hauptfigur des Romans Jáchymov. Derzeitig liegt dieses Lager außerhalb des touristischen Wanderweges „Jáchymovské peklo“, hier sieht man nur noch Fundamente der Lagergebäude.

Da die nächste Hauptfigur, der Verleger Anselm Findeisen, in dem radioaktiven Kurort Jáchymov zur Kur war, habe ich auch diesem Thema ein Kapitel gewidmet. Dieser Kurort wurde dank den Heilquellen, die aus dem auf Minerale reichen Untergrund bereichert werden, in der ganzen Welt bekannt. Dieser Kurort funktioniert bis heute noch.

Die Stadt Jáchymov habe ich selbst besucht. Diese hat mich aber mit ihrem Aussehen enttäuscht. Gepflegt ist nur der Stadtteil, wo sich die Kurbauwerke befinden, der Rest sieht immer noch wie ein Nachkriegsgrenzgebiet aus. Renoviert und schön ist nur jedes fünfte Haus. Gleich wie die vorhergenannte Figur des Verlegers, habe ich den Stollen Nummer 1 besucht, der auch für die Öffentlichkeit mit einem Begleiter zugänglich ist, weiter auch noch die Lager „Svornost“ und „Rovnost“. An der Besichtigung des Stollens war überraschend großes Interesse der Besucher, der Begleiter hat zutreffend die Arbeit der Häftlinge und die Atmosphäre, die in den Gruben und im Lager herrschten, erklärt. Ich würde den Lesern dieses Romans den Besuch der Stadt Jáchymov empfehlen, damit sie sich die Geschichte des

Hockeyspielers Bohumil Modrý besser vorstellen können, dessen Lebensgeschichte ich in meiner Arbeit auch beschrieben habe. Die Beschriftungen sind in deutscher und englischer Sprache.

Zweier literarischer Epochen und dem Autor des Romans habe ich zwei selbständige Kapitel gewidmet. Es handelt sich um die „Ära des sozialliberalen Konsenses in den Jahren 1966 bis 1989“ und weiter um die Epoche „Im neuen Europa in den Jahren 1989 bis 2010“.

Der Autor Josef Haslinger ist ein österreichischer Schriftsteller, der nach einer ganzen Reihe von Berufen Professor der Ästhetik am Deutschen Literarischen Institut J. R. Becher in Leipzig geworden ist, wo er bis heute tätig ist und im Jahr 2013 trotz seiner österreichischen Herkunft Präsident des Deutschen PEN-KLUBS wurde. Zu seinen bedeutsamen Werken gehören die Romane Opernball, Das Vaterspiel, Phi Phi Island oder die Erzählung Zugvögel.

Sein einziges auf Tschechisch herausgegebenes Buch ist der Roman Jáchymov aus dem Jahr 2011. Diesem Roman habe ich das letzte Kapitel gewidmet – Analyse des Buchs, Beschreibung der Figuren und der Geschichte. Im Roman erzählt die Tänzerin dem Verleger die Geschichte ihres Vaters, des Hockeyschützes und des mehrmaligen Weltmeisters Bohumil Modrý, der ungerecht verhaftet und zu 15 Jahren Haft verurteilt wurde. Nach Hause ist er nach einer 5-jährigen Haft und den Zwangsarbeiten in den Lagern zurückgekommen, als er amnestiert wurde. Wegen der radioaktiven Strahlung war er dann über 8 Jahre lang im langsamen Sterbeliegen. Er ist kurz vor seinem 47. Geburtstag gestorben. Die Tochter hat ihren Vater das ganze Leben lang bewundert, deshalb wollte sie, dass der Verleger die Geschichte ihres Vaters nach ihren Erzählungen aufschreibt. Am Ende hat die Tochter alles selbst in Form von Handschriften abgefasst und dem Verleger übergeben.

Das Buch beschreibt das Leben des Hockeyspielers Modrý, die Hockeyspiele und Weltmeisterschaften, die schwere Zeit im Kommunismus, die Verhaftung und Verurteilung der Hockeyspieler, die Haft und die Lager in Jáchymov. Diese Linie der Geschichte gründet auf der Wahrheit. Die fiktive Figur des Verlegers, die Haslinger in den Roman wegen der Authentizität eingefügt hat, verringert wenigstens teilweise die pessimistischen Ereignisse, welche die Figur des Hockeyspielers betroffen haben.

Blanka Modrá, die Tochter vom Bohumil Modrý, hat aber dieses Konzept des Romans nicht akzeptiert. Sie glaubt, dass Haslinger eine Monographie schreiben wird, nach der Lektüre des Romans war sie überhaupt nicht begeistert, was dann das Verhältnis mit dem österreichischen Schriftsteller negativ geprägt hat.

11 Conclusion

My bachelor thesis examines a novel *Jáchymov* by an Austrian writer Josef Haslinger and areas related to this work.

At first, I approached the area of *Jáchymov* from historical scope. I described lives of political prisoners in local camps, who were forced to start mining uranium ore in the mines in *Jáchymov* after communist coup in 1948. More than 70 thousand convicts went through communist concentration camps. They were called MUKL, which meant Men intended for elimination. Furthermore, I focused on inhumane conditions in camps and mines.

I focused on the camp *Barbora* in more detail, because *Bohumil Modrý*, the main character of the novel, was kept as a prisoner there. Nowadays, this camp is not located on the tourist route *Jáchomovské peklo*, the only visible mark is the foundations of the prison buildings.

Next chapter deals with radioactive health resort *Jáchymov*, because another main character, a publisher *Anselm Findeisen*, was treated in this facility. This health resort has become world-wide known because of its healing streams rising from underground rich in minerals. This resort is open to this day.

I visited the town *Jáchymov*, but I was disappointed because of its appearance. The only part that is well maintained is the surroundings of the health resort buildings, the rest of the town resembles post-war borderlands. Only each fifth house is renovated and pretty. Just as the above mentioned publisher, I also visited *Adit nr.1*, which is accessible to the public with a guide, and also camp *Svornost* and *Rovnost*. The tour of the mine was surprisingly in high demand, the guide accurately described work of the convicts and atmosphere in the mines and camps. I recommend readers of the novel to visit *Jáchymov* to be able to depict more accurately a story of a hockey player *Bohumil Modrý*, whose life story is also described in this thesis. Legends are also in German and English.

Two individual chapters include two literary eras and the author of the novel. It is the Era of social liberal consensus from 1966 to 1989 and the era *In new Europe* from 1989 to 2010.

The author Josef Haslinger is an Austrian writer, who after many occupations became a professor of aesthetics at the German Institute for Literature of J.R. Becher in Leipzig, where he is until present day and who became the president of German PEN – Club in 2013 even though he is an Austrian. His significant work includes for example novels *Opernball*, *Das Vaterspiel*, *Phi Phi Island* and a short story *Zugvögel*.

His only Czech book is the novel *Jáchymov* from 2011. This novel is examined in the last chapter – a book analysis and a description of the characters and the plot. In the novel, a dancer tells a publisher a story about her father, an ice-hockey goalkeeper and multiple world champion Bohumil Modrý, who was wrongfully arrested and sentenced to 15 years in prison. He was amnestied and returned home after 5 years in prison and forced labour camps. However, radioactive radiation slowly caused his death after another 8 years shortly before his 47th birthday. His daughter admired him all her life and therefore she wanted the publisher to write the story of her father. Finally, the daughter wrote down everything in the manuscript and handed it to the publisher.

The book depicts Modrý's life, ice-hockey matches and championships, the cruel era of communism, arrest and sentence of the ice-hockey players, the prison and camps in *Jáchymov*. This storyline is true. A fictional character of a publisher, whom Hasslinger added to the novel because of authenticity, at least partly moderates pessimistic events around the character of the ice-hockey player.

However, this concept of the novel didn't appeal to Blanka Modrá, Bohumil Modrý's daughter. She was persuaded that Hasslinger was going to write a monography. She was disappointed after reading the novel, which had a negative impact on her relation with this Austrian writer.

12 Seznam použitých informačních zdrojů

12.1 Primární literatura

1. HASLINGER, Josef. *Jáchymov*. Přeložila Libuše ČIŽMÁROVÁ. JOTA, [2012].
2. KRIEGLEDER, Wynfrid. *Eine kurze Geschichte der Literatur in Österreich: Menschen, Bücher, Institutionen*. Wien: Praesens, 2011.

12.2 Sekundární literatura

1. DVOŘÁK, Alois. *Jáchymov: průvodce po lázních a okolí*. Praha: Olympia, 1979. Průvodce Olympia.
2. KUKLÍK, Jan a Jan KUKLÍK. *Dějepis pro gymnázia a střední školy*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2002.
3. FUCHS, Gerhard: Kolportage und Unterhaltung in Romanen von Lilian Faschinger, Josef Haslinger und Gerhard Roth. In: ASPETSBERGER, Friedbert / HÖFLER, Günther A. (eds.): *Banal und Erhaben. Es ist (nicht) alles eins*. Innsbruck-Wien: Studienverlag, 1997.
4. ŠEDIVÝ, František. *Legie živých, aneb, Jáchymovské peklo*. Praha: Eva - Milan Nevole, 2003.
5. ŠEDIVÝ, Zdeněk F. *Uranový gulag: Jáchymovské peklo*. Brno: MOBA, c2003.

13 Další zdroje

1. Informační tabule Důl a tábory Rovnost na stezce Jáchymovské peklo v Jáchymově.
2. Informační tabule Mauthausenské schody na stezce Jáchymovské peklo v Jáchymově.
3. Informační tabule Důl Svornost na stezce Jáchymovské peklo v Jáchymově.
6. Informační tabule Štola č. 1 na stezce Jáchymovské peklo v Jáchymově.

7. Informační tabule Tábor Svornost na stezce Jáchymovské peklo v Jáchymově.
8. Z přednášek paní doktorky Evy Markvartové – Einführung in die Literatur, 1. ročník bakalářského studia.
9. Z přednášky pana profesora Milana Tvrdíka.

14 Seznam internetových zdrojů

1. <https://www.palfi.cz/clanky/tezba-uranu/narodni-podnik-jachymovske-doly.html> [online]. [cit. 2020-06-02].
2. https://www.ustrcr.cz/wp-content/uploads/2016/04/PD_3_16_s03-16.pdf [online]. [cit. 2020-05-11], s.12.
3. http://agso.uni-graz.at/marienthal/biografien/haslinger_josef.htm [online]. [cit. 2020-03-07].
4. <http://www.iliteratura.cz/Clanek/32199/haslinger-josef> [online]. [cit. 2020-05-05].
5. https://www.google.com/search?source=hp&ei=F62xXqGEGI2yUt69u_gE&q=bücher+von+Josef+Haslinger&oq=bücher+von+Josef+Haslinger&gs_lcp=CgZwc3ktYWIQAzIECAAQEzoCCAA6BQgAEIMBOgQIABAKOgYIABAWEB46CAgAEBYQHhATOgoIABAWEAoQHhATUIUMWJs9YPA-aABwAHgAgAFyiAG9EJIBBDIyLjSYAQCgAQGqAQdnd3Mtd2l6&sclient=psy-ab&ved=0ahUKEwjh66j7qZ3pAhUNmRQKHd7eDk8Q4dUDCAc&uact=5 [online]. [cit. 2020-05-05].
6. <https://www.lanskrounsko.cz/cz/osobnosti/140-ing-boa-modry-1916-1963> [online]. [cit. 2020-05-05].
7. <http://www.iklubovna.cz/clanky/zajimavosti/legendarni-brankar-boza-modry-by-se-dozil-100-let-3114> [online]. [cit. 2020-06-02].
8. <http://www.sinslavycslh.cz/bohumil-modry.html> [online]. [cit. 2020-05-05].
9. <http://www.zslan.cz/index.php?p=b.modry> [online]. [cit. 2020-05-05].
10. <https://www.hokej.cz/bohumil-modry-patril-k-nejlepsim-brankarum-sveta-jeho-zivot-ovlivnily-osudove-skutecnosti/31436> [online]. [cit. 2020-05-05].
11. <http://www.reprehokej.cz/osobnost/modry-bohumil.html> [online]. [cit. 2020-05-05].

12. https://de.wikipedia.org/wiki/Grazer_Autorinnen_Autorenversammlung [online].[cit. 2020-07-11].

15 Seznam použitých obrázků

1. *Http://www.reprehokej.cz/osobnost/modry-bohumil.html* [online]. [cit. 2020-05-05].
2. Muzeum Královská mincovna v Jáchymově.
3. Vlastní zpracování, červenec 2020.

16 Obrazová příloha



Mauthausenské schody⁷⁰



Mauthausenské schody⁷¹



Štola č. 1⁷²



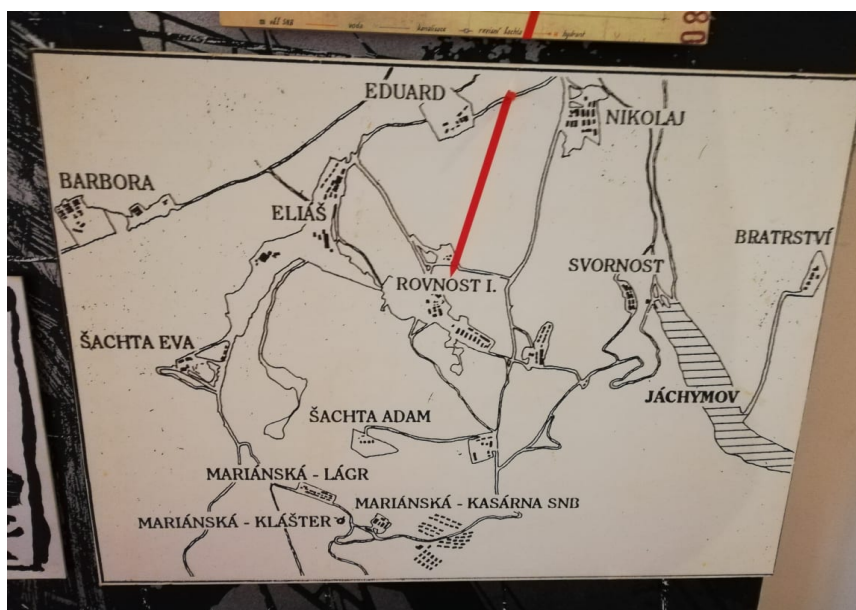
Vstup do štoly⁷³

⁷⁰ Vlastní zpracování, červenec 2020.

⁷¹ Tamtéž.

⁷² Tamtéž.

⁷³ Tamtéž.



Mapa 10 táborů⁷⁴



Korekce⁷⁵



Schody do korekce⁷⁶

⁷⁴ Dostupné z muzea Královská mincovna Jáchymov.

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ Tamtéž.



řetízková převlékárna⁷⁷



tzv. „Palečkův hrad“⁷⁸



strážní věž, tzv. „špačkárna“⁷⁹

⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁸ Tamtéž.

⁷⁹ Tamtéž.